

med njimi. Beroč vse te stvari, sem se na tihem veselil, da bom mogel našemu literarnemu svetu poročati, da St. V. literarna zapuščina sodržava mnogo nad tisoč slovenskih narodnih pesem. Žal mi je, da nisem vse od prve do zadnje preštel, da bi mogel na tanko njih število povedati. Med temi pesmimi ni ne ena stroka nezastopana. Tu ti ima junaških pesem, balad, romane, legend, erotičnih, dekliskih, fantovskih, vasaških, okroglih, nagajivih, lovskih, planšarskih, vozniskih, mlatiskih, vinskih, zdravic, šaljevih, godčevih, snuboških, ženitvanskih, koledniških, kresnih, pogrebskih, novaških, soldaških, pastirskih, erkvnenih, molitvenih, pestinskih, basenskih in bog si ga zna kakšnih še pesem.

Naj več tega narodnega blaga je gotovo St. V. sam nabral in spisal, ker na enem mestu pravi, da znajo Lačkova dekleta v Ceroveu, jegovem rojstnem kraju, 300—400 raznih narodnih pesem na pamet! nabirali so mu jih pa na vseh krajih Slovenije po alfabetičnem redu ti-le može: Angustinovič dekan (Premurske), Cene (Koroške in Stajarske), Caf Oroslav (Stajarske), Drobnič (iz Celjske okolice), Globočnik Felician (Stajarske), Jarnik (Koroške), Kastelic (Krajske), dr. Kočevar Štefan (Stajarske), Kosič, župnik (Prekmurske), Kovačič (Krajske), Kukuljevič Ivan Sakeinski (Kojake), Lešnik, Leskošek (Stajarske), Majar Matija (Koroške), Modrinjak (Stajarske), Muršec Josip (Stajarske), Prelog Matija (iz Hrastja na Stajarskem), dr. Prešerin Fr. (Krajske), Poženčan (Krajske), Rudež Anton, mlajši (Krajske iz Ribnice), Weiss in Sommer (Koroške), Smole A. (Krajske), Soldatič Stevo (Ilir iz šopronske stolice), Šparovec Vekoslav (Ilir iz Koga na malem Stajaru), Trstenjak Davorin (Stajarske), Uloga Josip (Ilir Bošnjak iz železne stolice) in Vrtnjak (Stajarske). Iz teh imen se vidi, da se je malo da ne vsa tadanja slovenska inteligencija na skupljenju St. V. rokopisa vdeležila. Za mnogo pesmi se pa ne da določno reči, kdo jih je zapisal, kje in kdaj so bile zapisane.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Gospodarske drobtinice.

IV.

Podučil sem vas, dragi gospod učitelj! slednjokrat iz česa se gnoj dela, danes pa vam hočem pokazati razne baže ali vrste gnoja.

1. Govejega gnoja se pri vsakem malem in velikem gospodarstvu kaj več dobi, kateri ne samo zemlji nego tudi vsakemu sadežu dobro služi. On zrablja težko in debelo zemljo, gorko in apnensko pa bladi. Pitana ali rejena živina da gnoj bolji, medla pa slab gnoj, koji v zemlji hitro mine.

2. Ovčji in konjski gnoj. Ovčji gnoj je gorek, zato se za težko ilovnato in mrzlo zemljo rabi, kajti jo greje in rablja. Ravno isto stori konjski gnoj, kajti je vroč ter se v gnojnišču rad vje ali zgori, če se večkrat ne poliva in sicer s gnojnico ali seavnico. Dobro je, da ga po vsaki legi s prstjo potrosimo, da vročine ne zgori. Konji, ki veliko ovsu, žita, kuruze itd. zobajo, dajo močnejšega gnoja, kot ovi, ki le od slabe krme žive. Ovčji gnoj je dobro zavolj njegove suhote le med deževnim vremenom izvažati in sicer ne na ovo polje, kamor hočemo sejati žita, ker po njem rade poležejo.

3. Svinjski gnoj imenujejo mrzli gnoj ni sicer zato ker veliko detelje, kuhinskih in mlečnih odpadkov, tedaj vodenih oblodov dobo. On njivam, kamor žita sejemo, dobro ne služi, kajti ima veliko plevelnatih stvari v sebi, koja svijnjam v korito polagamo, ker plevelno seme kali požene. Bolje pa služi senošetim in pašnikom.

4. Seavnica se zbira v kadi, jami ali sodu, kamor je žaganja, apnenske sožgane prhljadi pa cestnega praha nasuti, ter se vsako jutro s novo nabrano seavnico polije. Ta gnoj služi dobro drevesom, ako se odkopljejo in na korenine nekaj seavnega gnoja potrosi.

Ker ravno od drevja govorim, vam hočem povedati, s kakošno vodo moramo jih zamakati.

Ni zadosti, ako voda, s koje zelenjadi in drevesa zamakamo ima gnojne dele v sebi, nego mora biti tudi topla. Voda iz mrzlih studencev ali vrelicev napelje se v mlake, vodotoke ali kadi, da se sogreje, preden se z njo pomaka; topli vreli naj se gosto rabijo. Tudi potočna voda naj se rabi le na površju, tedaj ne smemo globoko zajemati, kajti pregloboko zajemana voda nima toliko solitarja v sebi kot ova, ki se zajema na površju. Solitar se ve da tudi gnoji.

Vrtne zelenjadi pomakajo se le po solnčnem zabodu tedaj zvečer nikdar ne po vzhodu ali takrat kadar solnce naj hujše pripeka.

5. Zlo hasnoviten gnoj je gnojnica, ki se nareja iz seavnice in ove vode, z kojoj gnoj polivamo. Vsak skrben gospodar shranjuje gnojnico v kaki jami ter jo v sodih izvozi. Kdor gnojnice ne shranjuje ni vreden, da ima lepo ime „kmet“.

6. Še drugega gnoja sem pozabil, ki ga dobomo od perutnine. Gospodar, ki ima veliko perutnine, naj jo zapira v poseben „kurjak“, ter gnoj marljivo shranjuje, kajti perutnina pobera le žito, črve in drugo golazen, ki dober in močen gnoj da in takšni gnoj v zemlji naglo žene. Pozabiti tudi ne smem, da se kurjaki s peskom, suho prstjo ali pa zdrobljeno slamo potrose, kar dosti dobrega gnoja da, in perutnina zaradi snage, rečem snage, bolj zdrava ostane.

Še drugi gnoj imamo, ki ga dobivamo iz zemlje ter mu zemljski gnoj pravimo. On sicer ne gnoji toliko kot živinski, vendar nekoliko gnoju pripomore, da se hitreje po zemlji razpusti. Takšne stvari so: živo apno, lapor, črna gnojna zemlja, cestno in mlačno blato, mavce, prah in razsip starih židov. Vse to se nameče v kakšno jamo ter z živinskim in človeškim blatom pomeša in s gnojnico večkrat poliva. Tako zgnojena sodrga se izvozi v spomladi ali jeseni na senokoše, ki jih na več let dobro pognoji. Z Bogom gospod učitelj! prihodnjič se soper vidiva.

Ne, ne tako hitro gospod Čerič! še eno bažo gnoja imamo, na katero marsikteri gospodarji malo ali celo nič ne porajtajo, in ta baža gnoja je „človeški gnoj“.

Grdo in nepristojno je, ako zagledamo pri kmetih okoli hrama kanone (tope) postavljene, kakor da bi proti naj hujšemu sovražniku navreti bili, t.j. da ljudje opravljajo kje-goder svojo potrebo okoli brama.

Modor gospodar skoplje 1 seženj globoko jamo, kamor postavi iz desk ali blanj obito utico, da ljudje svojo potrebo va nji opravljajo. Jama biti pa mora blizo gnojnišča do 2 sežnja široka, s pokrovom previdena, da živina ali celo otrok vanjo ne pada in da se smrad tako ne razširja. Kadar kup doraste, se v jami razmeče in z steljo pokrije. Ako bi ves človeški gnoj spravljali, kakor ga spravljajo umni gospodarji, da bi se ga nič ne zgubilo, in da bi mu večkrat, slame, stelje, hojevja, pepela ali kake druge sodrge primešali, kakor store na večih drugih krajih, zagotovim vas gospod Čerič, bi naši slovenski kmetje že zadosti gnoja imeli.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

Del IV.

4. Kakoršna razmera je med pojedinimi ljudmi ravno takšna je tudi med narodi in deželami: noben narod, nobena dežela si ne more vsega, kar bi bilo življenja potrebno in vgodno, doma izdelovati, sreča bi bila, če si le z polovico zadostovati more. Vendar lahko je, da ima posebno dobro zalogo onega ali dveh artiklov za občo potrebo: Eto tedaj naj več koristi vsakemu pojedinemu človeku kakor celemu narodu ali deželi, da teh izdelkov, ktere naj leži in naj boljše izdelovati ve in more, kar naj bolj obilno izpravlja in si drugih s temi po zamenjivanju priskrbi.

5. Iz tega, kar smo ravno omenili, nam je soper lahko jasno, da kakor ima biti svobodno izdelovanje tako ima biti tudi zamenjivanje ali trgovina z katerim koli blagom in s katerim koli narodom ali deželo. Kedar nam morejo drugi dežele kakošen artikel ali blago boljši in po nižji ceni vvažati, kakor si ga doma pridelujemo, naj jim to hode svobodno. Velika je napaka in krivica, kedar se tujemu blagu zato taka vvožna plača nalaga, da domači fabrikanti morejo domačim ljudem svoje slabše blago tim draže prodavati. To ni za nobeno dobro domači industriji, timveč na škodo, ker ni ji nobene nuje za natecaje v zvedenosti in izurjenosti z drugimi narodi. Vsega tega, gotovo oni ne pomislijo, ki se s tim velike domoljube pokazivati menijo, zagovarjaje in brane domačo nedosledno industrijo, nedopuščaje vvažanje tujega blaga ako ne za preveliko vvažno ceno. Kteri artikel vendar se doma po zvedenosti, izurjenosti tako dobro in po takšni ceni izdelovati ne more kakor ga lahko od drugod dobivamo, s tim se kar ne pečajmo, poprimajmo se tim bolj onega, kar sami leže, obilnije in boljše izdelujemo kakor tujci, ter vvažajmo to drugim deželam, kar nam ima tudi enaka svoboda biti. To koristi industriji in celemu občinstvu, ki

tako boljših izdelkov za boljšo ceno dobiva. Narodna meja zamenjivanju je tam, ko stvari od drugih ne dobivamo po nižji ceni, kakor si jih sami načiniti moremo.

6. Ker je zamenjivanje tolikega pomena, vidimo tedaj lahko kolike potrebe so nam ljudje, ki ga opravljajo, t. j. trgovci. Trgovci imamo razločevati, na velike trgovce, štacunarje in kramarje. Veliki trgovci kupujejo in prodavajo blago doma ali na tujem le po velikih merah: dovažajo velike mere blaga in to porazprodavajo štacunarjem, kateri bi si posamezno nikakor ne mogli, ako ne za mnogo večjo ceno manjših mer dobivati. Štacunarji porazprodavajo sopet blago, ktere ga so v večih merah od velikih trgovcev nakupili malim kramarjem in občinstvu za porabo. Trgovci bi ne mogli veliki kos sukna načeti za par laktov, za fant olja sod odbitviti, za fant kafeja celi žakelj odvezati; a kdo potrebuje le za eno sukno sukna, bi ga zato ne mogel 50 ali 100 laktov kupiti itd.: tukaj so zato velike potrebe in koristi štacunarji in kramarji.

7. Glavna skrb trgovčeva je, da blago kar mogoče po nizki ceni prodavati more: ker cenejše ko ga prodava, več kucev ima. Zato ima veliki trgovci ali trgovci „par excellence“ izvažati blago, ktere ga po naj nižji ceni izvažati more in pospravljati ga tamo, kder ga naj leže na dobiček pospravi, a nakupiti drugega, kder ga naj leže po dobri mu ceni dobi in potem doma naj boljše porazproda. Isto tako ve štacunar in kramar, da boljše ko je njegovo blago in po nižji ceni ko ga prodava bolj se mu kupci množijo in toliko večje mu j. zamenjivanje.

(Dalje prihajajo.)

Pod Lipo.

Podučeni in vgodni pogovori.

(Kmetje sedijo celo tiho okol mize in četejejo časnike.)

Ljubomir (nastopi, vsi vstanejo in se mu tiho priklonijo). No kaj pa ste danes vsi tako pobiti, kaj pa se je zgodilo?

Semenko. Kaj ne bi bili pobiti, ali nam Mura ni spet letos skorej vse seno vzela in še zvun tega pri njivah in senokošah mnogo kvara napravila.

Ljubomir. Da, da mnogo kvara, dela mnogo, ali ne samo nam, temoč tudi skoraj vsem srenjam na murskem polju od Radgone doli do medžimurske meje. Pa ne samo povodenj, kakor je bila spet letos, temoč sploh nam Mura po svojem krivem in ostrem toku zmirom jemlje senekoše in njive.

Blagotič. Prav imate gosp. učitelj. Jaz še se dobro spomnim, da so tamo, kder zdaj Mura teče, bili naj lepši travniki (senokoše) in naj boljše njive, pa vse je odnesla, in kaj je nam za to prinesla, skoraj celo nič, ker tamo, kder je prej Mura tekla raste zdaj samo vrbe drugo nič.

Ljubomir. Žalibog, da je to gola resnica in da se tok Murin vravnava, to jedino nam more pomagati. Murinega toka pa srenje vravnati nikakor ne morejo, druge pomoči jim tedaj biti ne more, kakor da napravijo vse skupaj prošnjo do deželnega zbora, da naj vravnava dežela Murin tok; pa ne samo Murin temoč tudi Pesničin tok se mora vravnati, ker Pesničina ravno vsako leto skorej toliko kvara dela kakor Mura. Tako prošnjo bodo naši poslanci v deželnem zboru radi podpirali, ker dobro znajo, da je sila potrebna stvar.

Zalec. Letos se kaže sploh zlo nevihtno leto. Okoli Maribora je že letos trikrat toča padala in zadnjikrat mnogo kvara napravila; posebuo niže sv. Petra okol sv. Barbare in Vurmburga. 9. in 10. t. m. je bila na Pohorju strašna nevihta in čez Polskavo, Frauhau, Hotče itd. se je razlila huda ploha, ki je neizmerno mnogo kvara napravila in sicer ne samo v vinogradih, temoč tudi na senokošah in njivah.

Ljubomir. Tudi od mnogih drugih krajev prihajajo skorej vsak dan tako hudi glasi. Taka nesreča dojde vendar iz Božjih rok in zatoraj jo moramo celo mirno prenašati. — Sploh so zdaj za nas hudi časi! — Zdaj pa vam hočem spet neke politične stvari razlagati. Zadnjikrat me je Semenko pital: Ktere posebne državne vravnave pa imamo. Na to mu danes odgovorim sledeče: Če ima celo državno oblast samo eden v rokah, cesar, kralj itd. se državna vravnava pravi monarhična in vladar monarh, samovladar; če pa ima državno oblast več ljudi v rokah, ktere si je ljudstvo izvolilo, se državna vravnava pravi ljudovladna,

republikanska in taka država republika ljudovladje.

Zalec. Ali se državne vravnave še dalje delijo?

Ljubomir. Delijo še se dalje, ker vsaka imenovanih državnih vravnav ima spet več vrst in sicer po razliki državnih ustav.

Semenko. Kaj pa je državna ustava?

Ljubomir. Državna ustava se imenuje ona temeljna postava, ktera odločuje in vredí razmere med ljudstvom in državno oblastjo.

Zalec. Kake vrste držav se tedaj nahajajo?

Ljubomir. Če je po temeljnih postavah ali ustavi vladarjeva oblast celo ne stisnena se pravi monarhija nestisnena. Če pa je vladarjeva oblast po ljudskih pravicah ali po pravicah posebnih razredov ali stanov stisnena, pravimo taki monarhiji da je stisnena. Nestisnena monarhija pa ima spet več vrst. Absolutizem, avtokracija, despotizem, monokracija in samovladstvo. Vse to so vendar samo različna imena za eden in isti pomen. V vseh teh državnih vravnavah se misli, da je ljudstvo samo velika čreda ovac, ktera se mora zmirom na uzdi držati, da se lože striže. Če pri tem več ali manje vlada krvočnost, ali se več ali manje svojevoljno postopa, to ne premeni glavne stvari. Svojevolnost in samo oblastje ne pozna postav, ne poznate nobene meje. Če se v monarhiji vladar voli, se pravi volitna monarhija in država volitna država. Če pa se vladarstvo v vladarjevi rodu vini po posebnih postavah za nasledstvo v dedini, podeduje; se pravi monarhija dedinska in država dedna država. To naj bo zadosti o monarhični državni vravnavi.

Debelko. No Iglič, kaj pa se vi danes tako kisto držite, kakor da bi vam bil pišike sir pojele, povejte nam kako smešnico ali zastavico, saj jih znate zadosti.

Iglič. Smešnic znam toliko da bi jih vam lahko pripovedoval „Tisoč in edno noč“; mislil sem vendar, da niso vam povšeči in zatoraj jih nisem hotel pripovedovati, pa danes tudi ne bom začel, samo kratko zastavico vam povem, namreč: Zakaj okna vmivamo?

Debelko. Ker so nesnažne.

Iglič. Ne temoč, ker jih pra ti ne moremo! Drugokrat več.

Dopisi.

Iz Maribora. 16. t. m. je praznovala čitavnica imeniten dan Českega naroda t. j. slovesno pokladanje temeljnega kamena českemu gledišču. Zabava se je začela kmalu po osmih. Pevale so se navdušeno slovenske pesmi in vrstil se je govor za govorom. Predsednik g. dr. P. je pozdravil društvo in v kratkem ali živem govoru dokazal, kako iz malega raste veliko. Temu je priča slavnost ktero praznuje danes česki narod. Končal je govor s klicem: „Slava“ in „Na zdar“ narodu Českemu! — Gromovita „Slava“ je odvarjala od navdušenih nasečih. Po tem je peval tri lepe slovenske pesmi g. M. ki so bile občno pohvaljene. G. pr. Š. je slavil v dalšem in krepkem govoru buditelje in kresnike českega naroda in izklical je navdušeno „Slava Palackemu!“ Sledil mu je kratek govor g. pr. M. v katerem je povdarjal značajnost vrlih Čehov in je končal s klicem „Slava nevstrahsenemu voditelju slavnemu Rigerju. Na to je govoril g. Jedl. v imenu Čehov in se je zahvalil Slovencem za njihovo vdeleževanje česke narodne veselice o slovanski vzajemnosti. Le v tem geslu zmaga slovenska stvar toraj: „At žije slovanska vzajemnost.“ Za njim je še došlo več navdušenih govorov o naši bodočnosti o bratinski ljubezni med Slovani.“ Tudi pesmice so se glasile noter čez polnoč. Pri besedi so se sošli vsi tukaj bivači Čehi v polnem številu, kar je priča, da znajo naši brati Čehi tako društveno življene in njegove prikazni ceniti. Žalibog da tega ne moramo reči o svojih sorodnjakih, marsiktere smo pogrešali, ktere ga smo gotovo pričakovali in o katerem smo prepričani, da bi bil lahko došel. Če pri takih priložnostih ne bomo pokazali, da nam je res mar za našo Slovansko stvar, se ne smemo čuditi, če bo naša stvar zmirom bolj pešala.

Iz Zavrča. Mali traven ima navadama svojeglavne šegavosti, s kterimi igra poljedelcem in vinogradnikom včasih žalostinko, toda ni pametarja, ka bi tako srdito bil nastavil Peruna, ki je sipal kvarno prkolico s temnih svojih sedalšč. Zadnjega malega travna je toča orešne debelesti poškrebetala in polomastila skoro vse obalce po Velikem vrhu, Brezovci, Belskem vrhu, Korenjaku, Pestikah in dalje po Hrvaškem, na